

Milánkovich András - Szentgáli-Tóth Boldizsár Artúr:

Az Alaptörvény napja: újratervezés

Alig néhány napja, április 25-én írtuk a második évfordulóját annak, hogy a 2010-ben megválasztott magyar Országgyűlés által 262 „igen” szavazattal elfogadott Alaptörvényt a köztársasági elnök aláírását követően kihirdették a Magyar Közlönyben. Az azóta eltelt két esztendő során egyetlen állandó tendencia érzékelhető az alkotmányos keretek vonatkozásában: azok folyamatos mozgása, **a jogrendszer átállításához kötődő bizonytalanság**. Ennek ellenére került előtérbe a jogrendszer csúcsán álló norma már-már kultikus elemeket felvonultató népszerűsítésének igénye, amely összhangban áll az Alaptörvény deklaratív elemeinek magasztos hangvételével. Az alábbiakban e két ellentétes folyamat eredményeire kívánjuk felhívni a figyelmet, valamint irányt mutatni a tekintetben, hogyan lehet jelen körülmények között a társadalmat valóban megszólító tevékenységet folytatni.

Az alkotmány felülről szorgalmazott tisztelete nem ismeretlen a magyar történelemben; a Szent Korona-tan, valamint az első kartális alkotmány esetében egyaránt akadnak ilyen vonások. A Szent Korona-tan középkori formájában társadalmi igényből fakadt, később, különösen az újkorban azonban már nemegyszer alakították az aktuális történelmi helyzetekhez. E célokat persze sokszor elfogadhatjuk, ennek ellenére nem hallgatható el, hogy az értelmezés a mindenkori politikai célokhoz idomult.

A történeti alkotmányt végleg felváltó 1949. évi XX. törvény kihirdetésének időzítése már eleve készítettőinek céljait szolgálta. Az augusztus 20-ai alkotmánynap intézményesítésével a regnáló hatalom az e naphoz kötődő vallási tradíciók háttérbe szorításával az Alkotmány ünnepét kívánta előtérbe helyezni. E törekvéseket **eleve kudarcra ítélte**, hogy az Alkotmányt maguk a rendszer irányítói sem tartották tiszteletben, tartalmát gyakran módosították, nemegyszer meg sem határozva konkrétan a hatályos alkotmányi szöveget. Bár e helyzet 1972 után sokat változott, ez kevésbé érezte hatását az Alkotmány társadalmi megítélésében.

A rendszerváltást követő két évtizedben az Alkotmányt csupán a jogrendszer csúcsán elhelyezkedő jogi normaként kezelték, **nem törekedtek ahhoz kapcsolódó spirituális közeg kialakítására**. E helyzetben is jelentős változást hozott az Alaptörvény megszövegezése. Az ismert 2010-2011-es alkotmánytervezetek tükrében úgy tűnik, hogy szinte általános politikai és szakmai egyetértés volt abban, hogy a preambulum funkciója az alkotmány elvi keretei, és néhány közös nemzeti kiindulópont rögzítése. Az azonban az elfogadott szöveg specialitása, hogy nemcsak a Nemzeti hitvallásban, hanem a normaszöveg szintjén is jelentős terjedelemben tartalmaz olyan deklarációkat, amelyek **normativitása legalábbis megkérdőjelezhető**. Ilyen például az Alaptörvény legutolsó mondata, vagy, a negyedik módosítás nyomán a szövegbe emelt U) cikk is.

*

Az Alaptörvény hatályba lépésével **intenzív erőfeszítések** történtek presztízsnak megteremtésre, ezek azonban alig több, mint egy év alatt részben belső, részben külső tényezők hatására **kifulladásra**. Előbbi kapcsán arra kell rámutatnunk, hogy a XXI. század uralkodó mentalitására tekintettel **elvé naiv feltételezés** volt, hogy ilyen típusú kampány képes lehet mélyrehatóan alakítani a közgondolkodást. Belső tényezőként **az Alaptörvény gyakorlatilag folyamatos erózióját** jelölhetjük meg: először az Átmeneti rendelkezések körül kialakult vitás helyzet, majd a törzsszöveg egyre gyakoribb és jelentősebb átalakulása siettetta a folyamatot. Alkotmányos átmenet idején természetes, hogy az új keretek tisztázása és a jogrendszer „átprogramozása” hordoz magában bizonytalansági faktorokat, önmagukban a gyakori alkotmányjogi változások tehát a folyamat részét képezik. A „**permanens alkotmányozás**” viszont fokozza ezt a bizonytalanságot, amennyiben **előkészítetlen és nem kellőképpen megalapozott** elemek terhelik a rendszert, amelyek aztán utólagos korrekcióra szorulnak. Ilyen körülmények között különösen célszerűtlen az állandó mozgásban lévő Alaptörvény széleskörű tiszteletét remélni, hiszen nem feltételezhető a néhány hónapja még díszkötésben postázott, ám azóta sok tekintetben hatálytalan szöveghez való kötődés kialakulása.

Az Alaptörvény napjához kapcsolódóan is éppen arra kívánjuk felhívni a figyelmet, hogy **az Alaptörvény presztízst** nem annak [dekorációja](#), hanem **tényleges tartalma adhatja** meg. Egy alkotmányt nem önmagában az alkotmányi minőségéért kell ünnepelni: valódi **tiszteletet „külsín és belbecs” közül utóbbi ébreszthet**, hiszen tisztelni csak azt tudjuk, amit ismerünk is.

*

Az Alaptörvény napján akkor járunk el a leghelyesebben, ha nem felmagasztalására vagy degradálására törekszünk, hanem **árnyalt megismertetését** tűzzük ki célul. Nem elegendő, hogy valaki [kezébe veheti az Alaptörvényt](#); szükséges, hogy értelmezéséhez **megfelelő támpontokkal** is rendelkezzen. E támpontokat különböző iskolai foglalkozások és lakossági fórumok keretében lehet legeredményesebben közvetíteni a társadalom irányába.

Kétségtelenül idealistának tűnik, de álláspontunk szerint az ilyen alkalmakon elhangzottak hitelességét nagyban fokozná, ha azokon [nem a politikai szférához kötődő személyek szerepelnének](#), hanem attól jól elhatárolható **szakmai körök képviseltetnék magukat**, így például joghallgatók, vagy fiatal jogászok. Ezek az előadások elsősorban az alkotmányosságra, az **Alaptörvény „magjára” koncentrálnak**, nem a folyton változó normaszövegre. Az ilyen programok, túl azon, hogy az előadóknak tapasztalatot, a hallgatóknak pedig értékes ismereteket juttatnak, elősegíthetik a civil társadalom aktivizálódását, a közéleti kérdések iránti érdeklődés fokozását, összességében tehát a tudatos állampolgári magatartás térnyerését.

Különös jelentősége van ennek a funkciónak a **közoktatásban**, melynek sok egyéb mellett arra is ügyelnie kell, hogy az alapvető alkotmányossági és állampolgári ismeretekkel felvértezett fiatalok hagyják el az iskolapadot. A követelményt egyébként a

Nemzeti Alaptanterv is rögzíti, a gyakorlatban azonban elvétve kerül csak elő ez a téma az oktatási intézményekben.

Összességében úgy véljük, hogy az Alaptörvény napja megfelelő alkalom arra, hogy újragondoljuk az Alaptörvény társadalom előtti megjelenítésének elvi kiindulópontjait. Az eddigi, **formaságokra összpontosító irányvonal helyett a szakmai ismeretterjesztés előtérbe helyezését javasoljuk.**